

UZASADNIENIE I PODSUMOWANIE

do projektu programu Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027, dla którego została sporządzona Prognoza oceny oddziaływania na środowisko

Opracowanie programu Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027 wraz z Terytorialnym Planem Sprawiedliwej Transformacji Województwa Śląskiego 2030 (dalej: **FE SL 2021-2027**) będzie służyć realizacji wizji i celów rozwojowych regionu, zawartych w Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” – Zielone Śląskie i stanowi jeden z najistotniejszych instrumentów polityki regionalnej. Realizacja Programu wesprze procesy rozwojowe województwa w stawaniu się nowoczesnym regionem europejskim o konkurencyjnej gospodarce, będącej efektem odpowiedzialnej transformacji i zapewniającym możliwości rozwoju mieszkańcom oraz oferującym wysoką jakość życia w czystym środowisku. Cele programu wpisują się w wizję rozwoju Unii Europejskiej zawartą w komunikacie oraz regulacjach dotyczących Europejskiego Zielonego Ładu w zakresie przekształcenia UE w sprawiedliwe i dobrze prosperujące społeczeństwo, żyjące w nowoczesnej, zasobooszczędnej i konkurencyjnej gospodarce, która w 2050 r. osiągnie zerowy poziom emisji gazów cieplarnianych netto. Program stanowi także instrument realizacji Umowy Partnerstwa 2021-2027 – dokumentu określającego strategię interwencji funduszy europejskich w ramach unijnej polityki spójności i wspólnej polityki rybołówstwa w Polsce, oraz Funduszu Sprawiedliwej Transformacji, służącemu zapewnieniu wsparcia obszarom borykającym się w poważnymi wyzwaniami społeczno-gospodarczymi wynikającymi z transformacji w dążeniu do osiągnięcia neutralności klimatycznej UE do 2050 r. Środki Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji w województwie śląskim będą służyć realizacji głównego celu Funduszu tj. łagodzeniu skutków społecznych, gospodarczych i środowiskowych przejścia na gospodarkę neutralną dla klimatu.

KONSULTACJE SPOŁECZNE

Przygotowanie programu FE SL 2021-2027 rozpoczęto w 2019 r. w ramach warsztatów wewnętrznych z przedstawicielami Instytucji Wdrażających fundusze europejskie dla regionu. Projekt programu regionalnego tworzony był w ramach specjalnie dedykowanych spotkań konsultacyjnych i warsztatów, których głównym celem było włączenie w proces programowania funduszy europejskich dla województwa śląskiego na lata 2021-2027 szerokiego grona interesariuszy, w tym przedstawicieli szczebla administracji rządowej, samorządowej, samorządów lokalnych, środowiska naukowego, społecznego i gospodarczego, partnerów publicznych, przedstawicieli środowisk subregionalnych, a także organizacji pozarządowych. W okresie od 2020 r. do 2022 r. w przedmiotowych spotkaniach udział wzięło w formule on-line 2 830 osób, w tym w 22 spotkaniach, warsztatach i prekonsultacjach dotyczących projektu Programu FE SL 2021-2027 – 1 723 osób, jak również 1 107 osób w 20 spotkaniach konsultacyjnych i seminariach dotyczących Funduszu Sprawiedliwej Transformacji, który odpowiada *Priorytetowi VIII Śląskie w transformacji* projektu programu FE SL 2021-2027.

Konsultacje społeczne projektu programu FE SL 2021-2027 oraz Prognozą oddziaływania na środowisko, były prowadzone od 1 kwietnia do 6 maja 2022 r. Zaproszenie do udziału w konsultacjach, wraz z udostępnionymi dokumentami, zamieszczono na stronie www.rpo.slaskie.pl. Oprócz strony internetowej, dokumenty udostępniono również w Głównym Punkcie Informacyjnym Funduszy Europejskich w Regionie, ul. Dąbrowskiego

23, 40-037 Katowice (parter, sektor C). Celem włączenia mieszkańców regionu do aktywnego uczestnictwa w procesie planowania funduszy europejskich dla województwa śląskiego na lata 2021-2027, w tym środków dedykowanych transformacji społeczno-gospodarczej, zorganizowano konferencję inauguracyjną oraz „wysłuchania publiczne”. Do udziału w konsultacjach zaproszono także Radnych Sejmiku Województwa Śląskiego, jednostki samorządu terytorialnego województwa śląskiego oraz członków *Forum Współpracy* Samorządu Województwa Śląskiego z uczelniami województwa śląskiego, jak również przedstawiciele ciał doradczych Marszałka Województwa Śląskiego, takich jak: Wojewódzka Rada Rynku Pracy, Wojewódzka Komisja Urbanistyczno-Architektoniczna, Wojewódzka Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych, Śląska Rada ds. Seniorów, Rada Działalności Pożytku Publicznego, Wojewódzka Rada Zdrowia Psychicznego, Młodzieżowy Sejmik Województwa Śląskiego, Wojewódzka Rada Dialogu Społecznego.

Ponadto, skierowano pisma z prośbą o uwagi i rekomendacje do przedstawicieli partnerów społecznych, gospodarczych oraz podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie. Projekt programu został również skierowany do konsultacji Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego. W ramach konsultacji społecznych do projektu programu zgłoszono 275 uwag oraz odebrano 9 pism. Podmioty, które nadesłały swoje uwagi to przede wszystkim jednostki samorządu terytorialnego województwa śląskiego, podmioty gospodarcze i organizacje pozarządowe. Natomiast do projektu Prognozy oddziaływania na środowisko projektu programu FE SL 2021-2027 zgłoszono 13 uwag. Sprawozdanie z przebiegu konsultacji, wraz z ustosunkowaniem się do zgłoszonych uwag, zostało przyjęte przez Zarząd Województwa w dniu 1 czerwca br. na mocy uchwały nr 947/337/VI/2022 r., a następnie opublikowane na stronie internetowej rpo.slaskie.pl. Zgodnie z jego treścią, w projekcie programu FE SL 2021-2027 uwzględniono niektóre uwagi zgłoszone w ramach konsultacji społecznych, zazwyczaj w zakresie doprecyzowania lub wyjaśnienia interwencji. Ze względu na trwający proces negocjacji, o uwzględnieniu części zgłoszonych uwag decydować będzie wynik decyzji z Komisją Europejską.

USTALENIA ZAWARTE W PROGNOZIE ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO ORAZ INFORMACJA O WYNIKACH POSTĘPOWANIA DOTYCZĄCEGO TRANSGRANICZNEGO ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

Projekt programu FE SL 2021-2027, zgodnie z wymaganiami ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, dyrektyw Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2001/42/WE z 27 czerwca 2001 r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko, oraz nr 2011/92/UE z 13 grudnia 2011 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko, **wymaga przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko**. Zgodnie z tymi wymaganiami została wykonana Prognoza oddziaływania na środowisko, będąca elementem wspierającym proces decyzyjny dla realizacji inwestycji ingerujących w stan środowiska, a wynikających z projektu programu FE SL 2021-2027. Celem sporządzenia Prognozy była identyfikacja najbardziej prawdopodobnych skutków środowiskowych, jakie może wywołać realizacja zamierzeń ujętych w analizowanych dokumentach. Wymienione w projekcie programu cele ukierunkowane są na realizację szerokiego wachlarza działań i przedsięwzięć, z których część będzie mieć charakter „twardy” i będzie się wiązać z budową i przebudową infrastruktury, a część „miękką” ukierunkowaną na aspekty społeczne, w tym m.in. na edukację, opiekę zdrowotną i społeczną, rozwój przedsiębiorczości.

Dokument Prognozy oceny oddziaływania na środowisko został przygotowany przez zespół autorski Głównego Instytutu Górnictwa w Katowicach, oraz poddany konsultacjom społecznym wraz z projektem programu FE SL 2021-2027.

W ramach Prognozy dokonano oceny stanu środowiska dla obszaru województwa śląskiego oraz analizy możliwości wystąpienia oddziaływań na poszczególne elementy środowiska, w tym oddziaływań skumulowanych i transgranicznych. W Prognozie zaproponowano także rozwiązania mające na celu zapobieganie, ograniczanie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na środowisko, mogących być rezultatem realizacji projektowanego dokumentu, w szczególności na cele i przedmiot ochrony obszaru NATURA 2000 oraz na integralność tego obszaru.

Przedsięwzięcia zaplanowane w projekcie programu FE SL 2021 – 2027, w zależności od ich rodzaju oraz skali, będą charakteryzowały się różnym stopniem oddziaływania. W ramach poszczególnych celów szczegółowych wskazano typy możliwych przedsięwzięć, z czego można wnioskować o zakresie merytorycznym możliwych projektów inwestycyjnych. Jednocześnie jedynie dla części przedsięwzięć można wnioskować o ich przyszłej lokalizacji, bowiem program FE SL 2021- 2027 obejmuje swym zasięgiem cały obszar woj. śląskiego, w tym siedem z ośmiu podregionów górniczych w odniesieniu do Terytorialnego Planu Sprawiedliwej Transformacji Województwa Śląskiego 2030. Wraz z wdrożeniem projektowanych działań można oczekiwać pozytywnych skutków środowiskowych. W szczególności osiągnięcia wymiernych rezultatów w postaci m.in. zmniejszenia energochłonności gospodarki regionu, wprowadzenia rozwiązań z zakresu obiegu zamkniętego, zwiększenia wykorzystania energii z odnawialnych źródeł, rozwoju ekologicznego transportu miejskiego, przystosowania i zwiększania odporności terenów miejskich do zmian klimatu oraz przeprowadzenia procesu transformacji regionu. Mając na uwadze, że skala wywołanych przez potencjalne inwestycje oddziaływań środowiskowych w znacznym stopniu uzależniona jest od lokalnych uwarunkowań i rozwiązań prewencyjnych zastosowanych w trakcie realizacji inwestycji, potencjalne negatywne oddziaływania na poszczególne elementy środowiska wynikające z realizacji celów szczegółowych, mogą zostać ograniczone lub też zredukowane do minimum poprzez racjonalny wybór lokalizacji planowanej inwestycji oraz odpowiedni dobór rozwiązań organizacyjnych, technicznych i technologicznych. Przewiduje się, iż skalę negatywnego oddziaływania można ograniczyć do tzw. niezbędnego minimum już na etapie opracowania projektu inwestycyjnego. Odpowiednio sporządzony projekt uwzględniający potrzeby ochrony środowiska na etapie realizacji przedsięwzięcia, jak i w fazie eksploatacji inwestycji skutecznie ogranicza skalę negatywnych oddziaływań na środowisko.

Zakres Prognozy zawiera również informacje o **możliwym transgranicznym oddziaływaniu** na środowisko. Podstawą do podjęcia oceny transgranicznej jest stwierdzenie możliwości wystąpienia znaczącego negatywnego oddziaływania w wyniku realizacji któregośkolwiek z zaprogramowanych działań. W ramach prac nad Prognozą, ocenie poddano możliwość wystąpienia znaczących oddziaływań na środowisko w aspekcie transgranicznym, rozumiane jako znaczące negatywne oddziaływanie przedsięwzięć planowanych do realizacji na kraje sąsiednie. Kierunki działań w ramach programowanych działań i potencjalne przedsięwzięcia mają charakter regionalny i ewentualne negatywne oddziaływanie tych przedsięwzięć będą koncentrowały się na obszarze województwa. Największe ryzyko związane z możliwością wystąpienia negatywnych oddziaływań transgranicznych na środowisko, związane jest z realizacją działań w obszarze rozbudowy infrastruktury komunikacyjnej, która obejmuje m.in. poprawę stanu i jakości regionalnej infrastruktury transportowej, budowę i przebudowę dróg i obwodnic, czy poprawę wewnętrznej dostępności drogowej. Przeprowadzone w Prognozie analizy przestrzenne i dostępne informacje

o planowanych przybliżonych lokalizacjach, pozwalają na stwierdzenie, że zamierzenia zawarte w projekcie FESL 2021-2027 na poziomie szczegółowości dostępnych informacji na temat inwestycji drogowych planowanych w rejonach przygranicznych, nie powinny powodować oddziaływania transgranicznego na kraje trzecie. Bardziej szczegółowa analiza oddziaływania transgranicznego będzie dotyczyła jedynie konkretnych przedsięwzięć i będzie możliwa do przeprowadzenia na etapie oceny (raportu) oddziaływania na środowisko dla inwestycji zdefiniowanych w ujęciu miejsca i skali. Kierunki działań w ramach programu FE SL 2021-2027 i potencjalne przedsięwzięcia mają charakter regionalny i ewentualne negatywne oddziaływanie tych przedsięwzięć będą koncentrowały się na obszarze województwa. Na etapie przeprowadzonej analizy potencjalnych oddziaływań transgranicznych nie ma podstaw do jednoznacznej identyfikacji ryzyka wystąpienia znaczących negatywnych oddziaływań na kraje sąsiadujące, które implikowałyby konieczność przeprowadzenia dla niego tzw. postępowania w sprawie transgranicznego oddziaływania na środowisko.

Bazując na wynikach przeprowadzonych analiz i oceny oddziaływania, można stwierdzić, iż w przypadku całości analizowanego projektu programu Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027 (w tym Terytorialnego Planu Sprawiedliwej Transformacji Województwa Śląskiego 2030), brak jest podstaw do jednoznacznej identyfikacji ryzyka wystąpienia znaczących negatywnych oddziaływań na kraje sąsiadujące, które zgodnie z artykułem 104 ustawy OOS, implikowałyby konieczność przeprowadzenia dla niego tzw. postępowania w sprawie transgranicznego oddziaływania na środowisko.

OPINIE REGIONALNEGO DYREKTORA OCHRONY ŚRODOWISKA I PAŃSTWOWEGO WOJEWÓDZKIEGO INSPEKTORA SANITARNEGO

Zgodnie z art. 57 i 58 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego wystąpił do Śląskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego oraz Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Katowicach o opinię dla konsultowanych dokumentów.

Śląski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny zaopiniował bez uwag, pozytywnie projekt programu FE SL 2021-2027, wraz z prognozą oddziaływania na środowisko (pismo znak NS-NZ.9022.23.10.2022z dnia 13.04.2022).

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Katowicach zaopiniował pozytywnie projekt programu FE SL 2021-2027, wraz z prognozą oddziaływania na środowisko (pismo znak WOOŚ.410.167.2022.AOK z dnia 02.05.2022), wskazując jednocześnie dodatkowe uwagi, które należy uwzględnić w Prognozie, a które dotyczą aktualizacji mapy Korytarzy ekologicznych na obszarze województwa śląskiego.

Zgłoszone w trakcie trwania konsultacji uwagi i wnioski wniesione przez organy właściwe w sprawach opiniowania i uzgadniania w ramach strategicznych ocen oddziaływania na środowisko zostały rozpatrzone i wykorzystane przy opracowaniu końcowej Prognozy oddziaływania na środowisko projektu programu FE SL 2021-2027.

MONITORING

Skutki realizacji programu wymagają systematycznego monitorowania i przeprowadzania okresowych przeglądów, które pozwalają na ocenę stopnia wdrożenia założeń dokumentu i zidentyfikowania obszarów o mniejszej intensywności działań i efektów oraz weryfikację przyjętych założeń, a tym samym wprowadzania odpowiednich korekt w odniesieniu do zmieniających się w czasie uwarunkowań FE SL 2021-2027. Zasady monitoringu realizacji

programu FE SL 2021-2027 wynikają bezpośrednio z zapisów Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. (dalej: rozporządzenie ogólne). Na potrzeby programu ustanowione zostaną „ramy wykonania” obejmujące odpowiednie wskaźniki, cele pośrednie i cele końcowe, umożliwiające monitorowanie, sprawozdawczość i ewaluację wykonania programu. Bezpośredni związek z realizacją celów programu będą miały określone procedury wyboru projektów, w tym kryteria: zgodne z zasadami horyzontalnymi określonymi w rozporządzeniu ogólnym, maksymalizujące wkład finansowania unijnego oraz gwarantujące przestrzeganie celów klimatycznych. Instytucja Zarządzająca programem będzie odpowiadać za aktualność, kompletność i jakość danych dotyczących monitorowania postępu rzeczowego programu, w tym osiągnięcie do końca 2024 r. celów pośrednich oraz do końca 2029 r. celów końcowych.

Ponadto, monitorowanie skutków realizacji programu wynika również z art. 55 ust. 3 pkt. 5 oraz ust. 5 ustawy z dnia 3 października 2008r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko. Zaproponowana w projekcie programu FE SL 2021-2027 metoda wskaźnikowa monitoringu jest jedną z najczęściej stosowanych metod oceny osiągnięcia celów: poprzez zestaw wskaźników produktu i rezultatu bezpośrednio lub pośrednio odzwierciedla się stan i jakość środowiska województwa śląskiego oraz presję antropogeniczną na jego komponenty w wybranych celach szczegółowych.

Mając na uwadze powyższe, jak również potencjalną konieczność weryfikacji przyjętych założeń dokumentu w odniesieniu do zmieniających się w czasie uwarunkowań FE SL 2021-2027, nie można wykluczyć konieczności rozszerzenia procesów ewaluacyjnych o rozpoznanie efektywności i trwałości interwencji publicznej w zakresie wdrażania strategii „Europejski Zielony Ład” oraz stanu realizacji celów środowiskowych programu określonych w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2020/852 z dnia 18 czerwca 2020 r. Przyjmuje się, iż badanie takie mogłoby opierać się na dodatkowych wskaźnikach, zaproponowanych w Prognozie oceny oddziaływania na środowisko, odnoszących się bezpośrednio do realizacji celów środowiskowych i klimatycznych, jak np.: udział liczby/wartości projektów w programie, które w wyniku ekoprojektowania osiągnęły wymierny efekt środowiskowy w postaci mniejszego zużycia surowców, materiałów, energii lub ograniczenia ilości odpadów. Możliwość przeprowadzenia tego typu procesu ewaluacji będzie możliwa tylko i wyłącznie przy zastosowaniu mierzalnych, obiektywnych, zgodnych z zasadami horyzontalnymi, zatwierdzonych przez Komitet Monitorujący program FE SL 2021-2027, kryteriów wyboru projektów.

UZASADNIENIE WYBORU PRZYJĘTEGO DOKUMENTU W ODNIESIENIU DO ROZPATRYWANYCH ROZWIĄZAŃ ALTERNATYWNYCH

Na podstawie analizy przeprowadzonej w Prognozie oddziaływania na środowisko projektu programu FE SL 2021-2027 stwierdzono, że skutki braku realizacji projektu postanowień zawartych w dokumentach mogą przynieść jedynie pozorne korzyści, zarówno w kontekście środowiskowym, jak również ekonomicznym i społecznym. Co więcej, potencjalne korzyści wynikające z braku realizacji postanowień dokumentów mogą mieć charakter wyłącznie chwilowy lub odnoszący się do perspektywy średnioterminowej. Zidentyfikowano negatywne skutki braku realizacji projektu programu FE SL 2021-2027, w obszarze środowiskowym (m.in. zagrożenie lub zubożenie zasobów środowiska); w obszarze społecznym (m.in. pogłębiający się problem dostępności do lokalnych rynków pracy, niski poziom innowacyjny przedsiębiorstw); w obszarze ekonomicznym (m.in. zaburzenie spójności ekonomicznej, niesprawiedliwe rozkładanie kosztów korzystania z usług środowiskowych). Wariant polegający na braku realizacji programu FE SL 2021-2027, jest niekorzystny środowiskowo,

ekonomicznie i społecznie. Spowoduje on pogłębianie i utrwalenie problemów środowiskowych i społecznych w województwie śląskim.

Analizując przedstawione potencjalne skutki realizacji projektu programu FE SL 2021-2027 można stwierdzić, że ich realizacja będzie miała w przeważającej części pozytywny wpływ na środowisko. Działania zaproponowane w projektowanym dokumencie nie mają wskazanych szczegółowych informacji lokalizacyjnych, dokładnego zasięgu i umiejscowienia konkretnych działań w przestrzeni, a także technologii, w jakich zostaną zrealizowane. Precyzyjne rozwiązania alternatywne będą wskazane na etapie procedury oddziaływania na środowisko poszczególnych projektów, w szczególności dla działań o najwyższym potencjalnym oddziaływaniu na środowisko. Potencjalne skutki środowiskowe podejmowanych inwestycji będą uzależnione od chłonności środowiska oraz obecności w pobliżu miejsc inwestycji obszarów wrażliwych. Istotne będzie zatem dokładne rozpoznanie tych warunków na etapie przygotowania poszczególnych inwestycji i rozważać warianty alternatywne w taki sposób, aby wybrać ten, który w najmniejszym stopniu będzie negatywnie oddziaływać na środowisko.